

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 322:27-67(497.4):94(100)"1939/1945"

Prejeto: 23. 3. 2009

Vida Deželak Barič

asistent-doktor, Inštitut za novejšo zgodovino, Kongresni trg 1, SI-1000 Ljubljana
e-pošta: vida.dezelak-baric@inz.si

Slovanska apostola sv. Ciril in Metod v interpretaciji Osvobodilne fronte med drugo svetovno vojno

IZVLEČEK

Prispevek obravnava odnos Osvobodilne fronte slovenskega naroda do vere in Cerkve skozi prizmo in analizo konkretno izbranega primera oziroma vprašanja. Zadeva interpretacijo verskega, kulturnega in političnega pomena poslanstva in delovanja slovanskih apostolov sv. Cirila in Metoda, kakršna se je uveljavila v partizanskem taboru med drugo svetovno vojno. Do izraza je prišla predvsem leta 1944, ko je partizansko vodstvo sklenilo čim bolj množično in slavnostno obeležiti praznik omenjenih slovanskih apostolov. Interpretativni okvir pomena solunskih bratov je imel očitno aktualno poanto, pogojeno z večplastnimi procesi na Slovenskem med drugo svetovno vojno (okupacija, odpor, revolucija, protirevolucija, kolaboracija). Bil je med drugim v funkciji utemeljevanja odporiškega gibanja kot demokratičnega in v funkciji politično propagandnega nastopa proti protirevoluciji ter kolaboraciji.

KLJUČNE BESEDE

druga svetovna vojna, Osvobodilna fronta slovenskega naroda, apostola Ciril in Metod, krščanstvo, propaganda

ABSTRACT

THE SLAVIC APOSTLES ST. CYRIL AND METHOD IN THE INTERPRETATION OF THE LIBERATION FRONT DURING WORLD WAR II

The contribution deals with the relation of the Osvobodilna fronta (Liberation front) to religion and the Church through the prism and analysis of concretely chosen case and question respectively. It concerns the interpretation of religious, cultural and political implication of the mission and activity of the Slavic apostles St. Cyril and Method as it was asserted in the partisan camp during World War II. It became more expressed in the year 1944 when the partisan leadership decided to mark as massively and solemnly as possible the feast day of the mentioned Slavic apostles. The interpretative frame of the implication of the Salonica brothers obviously carried a topical argument, conditioned by multi-strata processes on Slovene grounds during World War II (occupation, resistance, revolution, counter-revolution, collaboration). It was amongst other in the function of substantiating the resistance movement as a democratic one, and in the function of political propagandist action against counter revolution and collaboration.

KEY WORDS

World War II, Osvobodilna fronta slovenskega naroda (Liberation front of the Slovene nation), Apostles Cyril and Method, Christianity, propaganda

Slovenski odpor proti okupatorjem med drugo svetovno vojno je potekal v okoliščinah, ki jih je med drugim določala tradicionalna katoliška družba. Predvsem zaradi Komunistične partije Slovenije (KPS) kot najpomembnejšega in odločujočega političnega dejavnika v tem odporu, ki ga je posebej oblikovala Osvobodilna fronta (OF), ter zaradi bolj ali manj odkritega izražanja revolucionarnih ciljev pa je bilo ves čas vojne bolj ali manj prisotno vprašanje odnosa OF – in v njenem okviru KPS – do krščanstva ter Cerkve kot institucije. S trajanjem vojne in poglobljanjem nasprotij znotraj slovenskega naroda je zagotavljanje verske svobode s strani OF in svarjenje protirevolucionarnega tabora, da komunizem oziroma "komunistična Osvobodilna fronta" v temeljih ogroža vero in z njo povezane vrednote, postalo pomembno torišče pridobivanja ali odvrčanja ljudi od OF ali od meščanskih političnih sil z bolj ali manj močno oporo v Cerkvi. Da bi OF čim bolj omejila delitve med Slovenci ob tem občutljivem vprašanju, se je tako zaradi pristnega hotenja verujočih v njenih vrstah kot zaradi znanega bojnega odnosa boljševiske partije do religije kot neznanstvene zablude predstavljala celo kot braniteljica vere in takšne Cerkve, ki bo polno in izključno izpolnjevala poslanstvo služenja Bogu. Načelno zagotavljanje verske svobode in svobodnega opravljanja bogoslužja je hotela dokazati tudi v vsakdanjem življenju; tako je skušala pridobiti za OF čim več duhovnikov in s tem dokazati, da tudi ljudje idejno nezdružljivih pogledov lahko sodelujejo v osvobodilnem boju; januarja 1943 je bil uveden položaj verskega referenta pri glavnem poveljstvu slovenskih partizanskih čet; v partizanskih enotah so začeli praznovati božič; februarja 1944 je bila ustanovljena Verska komisija pri predsedstvu Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta (SNOS) itn.¹

V orisani kontekst je sodilo tudi praznovanje praznika slovanskih apostolov sv. Cirila in Metoda, utemeljiteljev slovanskega pismenstva in slovanskega bogoslužja. Tradicija njunega dela je bila med Slovenci namreč močno prisotna. Opozorimo naj samo, da je sredi 19. stoletja Anton Martin Slomšek povezal prizadevanja za slovenščino v šoli z njunima imenoma, da je za pospeševanje edinosti s pravoslavnimi kristjani ustanovil posebno Bratovščino svetega Cirila in Metoda, ki se je razvila v Apostolstvo svetega Cirila in Metoda, in da je v 20. stoletju med Slovenci največ prispeval k proučevanju njunega dela in življenja mednarodno uveljavljen raziskovalec vzhodne teologije v luči cirilmetodijske ideje dr. Franc Grivec.²

Tako ne preseneča, da je OF sklenila obeležiti praznik Cirila in Metoda, saj je bila to ena od priložnosti, da ponovno javnosti sporoči svoj odnos do vere in Cerkve, se na zunaj predstavi kot demokratična in vsenarodna organizacija ter med drugim očita narodno izdajstvo ali neizpolnjevanje dolžnosti do naroda tistemu delu Slovencev in še posebej slovenske duhovščine, ki se ni pridružil odporništvu – ki je torej stal ob strani ali pa je odkrito nasprotoval "komunistični Osvobodilni fronti".

Vendar je treba poudariti, da so med vojno praznovali praznik Cirila in Metoda samo enkrat, in sicer leta 1944.³ To je med drugim mogoče razložiti z odločitvijo komunistov, ki so takrat že imeli dobro zavarovane pozicije s stališča perspektiv povojnega prevzema oblasti, da bodo v obdobju okupacije vztrajali na t. i. narodnoosvobodilnem stališču, se izogibali radikalizmu in si ustvarili čim bolj množično politično oporo. V tem kontekstu tudi niso želeli zaostrovati odnosov s Cerkvijo in nasploh odnosov ob vprašanju vere. Tako je ločitev Cerkve in države kot nedvoumen cilj jugoslovanskih ter slovenskih komunistov ostala interna partijska usmeritev.⁴

O proslavljanju praznika je izvršni odbor OF izdal 21. junija 1944 posebno okrožnico, ki sta jo podpisala predsednik Josip Vidmar in sekretar Boris Kidrič. V njej je med drugim rečeno: "Slovanska apostola Ciril in Metod sta dala Slovanom prvo knjigo in sta s svojim posegom v življenje Slovanov bistveno vplivala tudi na kulturni in politični razvoj Slovencev. Zato nosita del zasluga, da se danes bori ves slovenski narod ramo ob ramo z ostalimi slovanskimi narodi proti nemškemu okupatorju, ki hoče pod pretvezo branilca vere naš narod obdržati v suženjstvu prav tako, kakor je isti germanski nasilnik pred stoletji pod pretvezo pokristjanjevanja raznarodoval in zasužnjeval slovensko ljudstvo ter preganjal – ker ni bilo slovanskih duhovnikov – Cirila in Metoda, ki sta mu s svojim delovanjem med Slovani to preprečevala." Okrožnica je poudarjala, da je 5. julij, ko godujeta Ciril in Metod, zato "upravičeno postal slovanskim narodom ne samo verski praznik, temveč tudi simbol kulture in odpora proti germanskemu nasilju". V nadaljevanju je rečeno, da je OF zaradi svoje vloge v osvobodilnem boju postala "dedič vseh pozitivnih zgodovinskih zapuščin in vrednot slovenskega naroda", in je vsenarodno politično gibanje, ki te kulturne vrednote "goji, razvija in ki tudi iz teh kulturnih temeljev naše preteklosti črpa moč za oblikovanje novega, samozavestnega, aktivnega slovanskega človeka". Zato je praznik slovanskih apostolov tudi praznik Osvobodilne fronte in s tem vsega slovenskega naroda, je

1 Deželak, Osvobodilna fronta in njen odnos do vere, str. 97–112.

2 Glej mdr.: Grivec, *Slovanska apostola sv. Ciril in Metod*; Kovačič, Grivčeve raziskave, str. 31–33; Snoj, *Žitje Konstantina in žitje Metodija*, str. 153–162.

3 Mikuž, *Pregled zgodovine*, IV, str. 134, 136.

4 Vodušek, *Prevzem oblasti*, str. 93, 94.

simbol "tradicionalnega narodnega odpora proti stoletnemu germanskemu zatiralcu in zavojevalcu". Okrožnica je naročala, naj vse frontne organizacije proslavijo praznik kar najslovesneje s sestanki, mitingi, zborovanji, predavanji o pomenu 5. julija za slovenski narodnoosvobodilni boj, s prižiganjem kresov po vseh slovenskih vrhovih ter z napisnimi akcijami. Na koncu je še pozivala, naj praznik slovenskih apostolov združi vse Slovence "v močni manifestaciji za končne odpore proti stoletnemu sovražniku slovanstva, obenem pa naj dokaže, da je Osvobodilna fronta edini resnični in naravni dedič ter izvrševalec vse kulturne oporoke slovenske preteklosti".⁵

Posebna navodila o pomenu tega praznika je izdal tudi odsek za informacije in propagando pri predsedstvu Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta. Iz dopisovanja med načelnikom tega odseka Jožetom Zemljakom in direktorjem Znanstvenega inštituta pri predsedstvu Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta dr. Franom Zwitterom lahko sklepamo, da je bila osnova omenjenim navodilom, vsaj kar zadeva zgodovinska dejstva, besedilo o pomenu slovenskih apostolov, ki ga je na prošnjo Zemljaka napisal dr. Zwitter.⁶ Navodila št. 3 so prinašala krajša življenjepisa solunskih bratov in oris družbenih in političnih razmer v prostoru, kjer sta se stikala germanski in slovanski živelj. Izpostavila so metode pokristjanjevanja, ki so ga izvajali germanski misijonarji "z ognjem in mečem /.../ ter s tem pripravljali pot političnemu, gospodarskemu in kulturnemu tlačanstvu". Zato pomeni prihod apostolov Cirila in Metoda med zahodne Slované na pobudo moravskega kneza Rastislava izrazit poskus politične in kulturne osamosvojitve slovenskih ljudstev, obrambni napor proti germanskim osvajalcem ter hkrati iskreno željo, da bi si zgradili politično oblast in kulturo, ki bi bila organski izraz njihovih lastnih materialnih in duhovnih razmer. Poudarjena je njuna "neizprosna in dosledna borba proti nemškemu nasilju in zatiranju slovenskih narodov", od česar ju niso odvrnili "ne ječa, ne mučenja, zahrbtnost, obrekovanje, ne izdajstvo nemških nasilnikov in njihovih domačih pomagačev". Tu navodila potegnejo vzporednico z dogajanjem med drugo svetovno vojno in pravijo, da sedaj narodnoosvobodilni borci vodijo borbo proti nemškemu zatiralcu z enako požrtvovalnostjo in neizprosnostjo kot nekdanj Ciril in Metod, in kakor je germansko pokristjanjevanje nekdanj bilo pretveza za doseg drugih ciljev, tj. germanske prevlade, enako sedaj nemški voditelji s Hitlerjem na čelu ter njihovi "švabobranski poma-

gači" pod pretvezo lažno zatrjujejo, da je vera v nevarnosti, da se borijo za vero proti boljševiski nevarnosti, ki jo predstavljajo Slovani. Navodila še navajajo, da sta Ciril in Metod sedanjemu odporu proti okupatorju pred tisoč leti položila prve kulturne temelje, ki so zrasli v boju z germanstvom. Zato je praznik Cirila in Metoda vnovični opomin vsem, ki še sodelujejo z osovraženi Nemci, in poziv, da se v zadnjih trenutkih priključijo narodnoosvobodilnemu gibanju, da se pridružijo sveti domovinski vojni proti tisočletnim zatiralcem Slovanov ter s tem operejo izdajstvo. Praznik pa naj bi bil tudi oster opomin vsej slovenski duhovščini, ki je še na strani nemškega okupatorja, da ob spominu na velika slovanska prosvetitelja spozna svojo zmoto ter se vrne v vrste svojega naroda. Tudi ta navodila so, podobno kot navodila izvršnega odbora OF, naročala proslaviti praznik kar najbolj slovesno; ob že zgoraj navedenih oblikah proslavljanja pa je bilo tudi navodilo aktivistom OF, naj opozorijo slovensko duhovščino, naj se tudi sama spomni v pridigah na dela in pomen slovenskih apostolov Cirila in Metoda za slovenski narod.⁷

Navodila so predpisala tudi naslednja gesla, ki jih je bilo treba ob tej priliki razširjati: "1. Naj živi praznik slovenskih apostolov Cirila in Metoda, praznik prve slovenske knjige, praznik slovenske kulture. 2. Naj živi praznik slovenskih apostolov Cirila in Metoda, simbol pravične borbe slovenskih narodov proti germanskemu nasilju. 3. Naj živi praznik slovenskih apostolov Cirila in Metoda, ki poziva vse Slované k neustrašeni borbi proti nemškemu nasilju. 4. Naj živi borbena skupnost vseh Slovanov v pravični obrambni vojni Slovanov proti Nemcem. 5. Naj živi kulturni napredek slovenskih narodov, naj živi pravica zatiranih slovenskih narodov do svobode in napredka. 6. Naj živi narodnoosvobodilno gibanje jugoslovenskih narodov, ki nadaljujejo cirilmetodijsko borbo proti nemškemu nasilju in vodi pravično borbo za svobodo in napredek."⁸

Predstavljena navodila jasno razodevajo namen politične instrumentalizacije zgodovinskega dogajanja pred skoraj enajstimi stoletji, saj se je OF razglasila za dediča vseh pozitivnih tradicij iz slovenske zgodovine. Že na prvi pogled sta opazni aktualistična vojnopolitična komponenta, medtem ko je verska vsebina praznika potisnjena v ozadje, vendar ne zamočana. Tako program proslavljanja sicer izrazitega verskega praznika ni izrecno povezoval praznovanja z darovanjem maše, oziroma je to predvideval bolj v posredni obliki, ko naj bi se

⁵ ARS, AS 1670, šk. 1/III, Okrožnica izvršnega odbora OF 21. 6. 1944 pokrajinskim in okrožnim odborom OF o proslavi praznika Cirila in Metoda.

⁶ ARS, AS 1643, šk. 54/III: Dopis odseka za informacije in propagando pri predsedstvu SNOS 16. 6. 1944 Franu Zwitteru; Dopis Frana Zwittera 16. 6. 1944 Jožetu Zemljaku.

⁷ ARS, AS 1476, šk. 1, Navodila odseka za informacije in propagando pri predsedstvu SNOS št. 3 z dne 24. 6. 1944 z naslovom Slovska apostola Ciril in Metod, a. e. 1476/25.

⁸ Prav tam.

duhovniki pri očitno rednih mašah v pridigi spomnili slovanskih apostolov. Drugače pa je bilo v šolah, katerim je odsek za prosveto pri predsedstvu Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta (načeloval mu je Boris Zihel) odredil, da imajo na praznik apostolov "pouka prost dan s službo božjo in s šolskimi proslavami".⁹

S predstavljenimi navodili je že bila v marsičem nakazana vsebina programa oziroma sporočilnost in cilji proslavljanja. V tem smislu se je npr. takoj odzval tudi katoliški list Slovenec. Poudaril je, da sta Ciril in Metod tesno povezana z usodo in zgodovino slovenskega naroda ter da stojita s svojim delom v začetku slovenske kulturne zgodovine, ki se začinja tedaj, "ko je slovenski narod stopil v krog evropskih narodov s sprejemom krščanstva". V slovenskem (!) jeziku sta oznanjala sveto vero ter odločujoče sodelovala pri cerkveni upravi, ki sta jo naslonila na zahodni rimski obrednik in s tem Slovence vpeljala v evropski Zahod, v katerem so kulturno še sedaj. Poleg trdnega verskega temelja sta dala tudi pisano slovensko besedo in slovensko knjigo. Tako stoji njun lik na začetku slovenske književnosti ter na začetku slovenske verske in narodne kulture. Vendar se pri praznovanju praznika ne sme spregledati, da je začetek jezikovne kulture in narodne zavesti izpred tisoč let tesno povezan z verskim apostolstvom solunskih bratov in "ožarjen /.../ s slavo krščanstva, za katerega sta velika brata zapustila svojo svetno slavo in šla v misijone v naše kraje ter si zaslužila venec svetnikov". Kdor časti sveta brata in ne priznava njune "krščanske kulturne tradicije kot najstarejše žive slovenske kulturne smernice", dejansko preusmerja in zlorablja njuno čaščenje v politične namene. Tu Slovenec izrecno omenja zgoraj omenjeni proglas "najglavnejšega slovenskega svobodomisleca, akonfesionalca, ki je sam prostovoljno stopil iz katoliškega občestva", predsednika izvršnega odbora OF Josipa Vidmarja, ki ga je sopodpisal tudi Boris Kidrič, "predstavnika stranke, ki načeloma ne priznava ne vere ne narodnosti". Bil je ogorčen, da si omenjena lastita pravico oznanjati praznik katoliških svetnikov za praznik OF. Ugotavljal je, da je to pač še ena maska za lahkoverne in poudaril, da katoličanom pomeni ta praznik "resnično praznik slovenske narodne tradicije, ožarjen z versko katoliško idejo. /.../ Cirilometodijska ideja je nam ideja našega narodnega in verskega zedinjenja ter naše krščanske kulture, za katero se borimo še danes proti tistim, ki sveta brata tako bogoskrunsko izrablja za svoje brezbožne namene. /.../ Cirilometodijska ideja bo nas krepila v tem boju za novega, krščansko aktivnega slovenskega človeka, ki bo pripravljen z novimi žrtvami

obnavljati njuno dediščino, oživljati njuno vero in množiti slovensko kulturo v smereh, ki sta nam jo prva pokazala svetnika s svojim delom."¹⁰

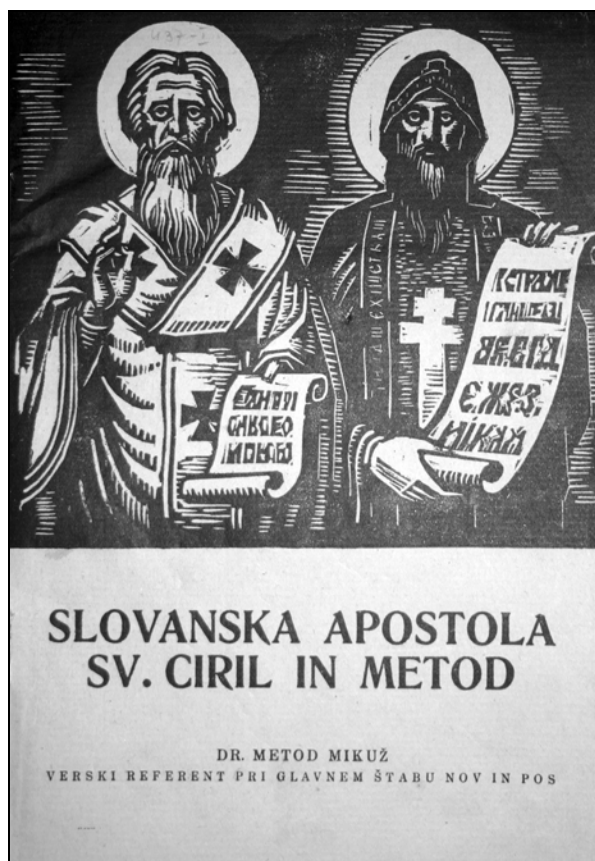
Vsekakor je mogoče ugotoviti, da so v partizanskem taboru praznik slovanskih bratov leta 1944 obeležili sorazmerno intenzivno. V glavnem je proslavljanje potekalo v okviru bolj ali manj množičnih prireditev ali pa so se apostolov spomnili v različnih zapisih. V zvezi s slednjim velja najprej izpostaviti brošuro *Slovanska apostola sv. Ciril in Metod*. Napisal jo je verski referent pri glavnem štabu narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov dr. Metod Mikuž, krasila pa jo je tudi podoba obeh apostolov, ki jo je v linorezu izrezal akademski slikar France Mihelič. Za razliko od drugih zapisov, kjer se v prvi vrsti izpostavlja kulturni pomen Ciril-Methodovega delovanja, Mikuž poudarja, da njuno dokončno pokristjanjevanje napol poganskih slovanskih rodov, ustanovitev in ureditev prve slovanske nadškofije, katere prvi nadškof je bil Metod, po svojem zgodovinskem pomenu v ničemer ne zaostajata za dejstvom, da sta dala slovanskim narodom prvo pisano besedo in knjigo. Skladno s tem med najpomembnejše dobrine evropske kulture tedanjega časa Mikuž uvršča ustanove krščanske religije, predvsem ustanavljanje farnih cerkva s točno določenimi dušnopastirskimi delokrogi in samostanske naselbine kot kulturna središča dežel. Tudi on poudarja, da je germansko pokristjanjevanje potekalo "bolj z ognjem in mečem kot z mirno in prepričevalno besedo pravega misijonarja", da je posredovanje krščanstva bilo tudi v funkciji podrejanja Slovanov, in ne izogne se mučni vlogi nemških škofov, Methodovemu ujetništvu itn. V nasprotju s tem pa naj bi bila Ciril in Metod posredovalca pristnega krščanstva, z zavzemanjem za pravico do lastnega jezika, ki je dejansko pomenilo boj za kulturno in politično samostojnost Slovanov, pa sta dvignila Slovane na višjo kulturno stopnjo in bila s poudarjanjem slovanskega bogoslužja trdna opora državnikiškim težnjam slovanskih knezov, ki so stremeli za tem, da se otresejo nemške nadoblasti in ustvarijo lastno, slovansko državno tvorbo. Po njuni zaslugi je slovanska pisana beseda prejela častno mesto, postala je bogoslužni jezik; do tedaj in do najnovejšega obdobja z redkimi izjemami sta to bili le latinščina in grščina. Tudi Mikuž aktualizira njun pomen. Med drugim zapiše, da je med zadnjo vojno marsikateri Slovan "pljunil na svetel spomin slovanskih bratov! Tudi Slovenec. Saj marsikatera slovanska pisana in tiskana beseda – danes pomaga svojemu lastnemu sovražniku", tj. nemškemu okupatorju. Zato naj bi "na ta veliki slovanski dan, 5. julija, slovanski izdajalci pomislili tudi na to! In to

⁹ ARS, AS 1851, šk. 113/IV, Okrožnica odseka za prosveto pri predsedstvu SNOS 16. 6. 1944 referentom za prosveto pri okrožnih odborih OF.

¹⁰ *Slovenec*, K prazniku sv. Cirila in Metoda, 5. 7. 1944, št. 151, str. 2.

še predvsem tisti, ki so včasih prisegali ob kresovih na predvečer tega praznika, da so in da vselej bodo Slovenci". Slovanska brata pa bi naj bila tudi svetel zgled slovanski duhovščini v smislu doslednih in iskrenih narodnih borcev – duhovnikov. Veliki praznik naj vzpodbudi prelom tudi v slovenskih duhovnikih, katerim "naj bi jim sveta brata izprosilta tiste jasnovidnosti, kot sta jo imela sama, tiste velike in prave duhovniške ljubezni do svojega naroda, za katerega sta žrtvovala vse svoje življenje, in tiste velike neustrašenosti, kot jo današnji veliki časi od pravih narodnih duhovnikov zahtevajo".¹¹

Praznika so se spomnili vsi osrednji partizanski časopisi. V glasilu Komunistične partije Slovenije – Ljudska pravica – je Boris Zihel zapisal, da sodi med najvažnejše prelomnice v zgodovini jugoslovanskih narodov prehod iz poganstva v krščanstvo, ki je pomenil opredelitev za višjo kulturo in na-

Naslovnna stran brošure verskega referenta pri glavnem štabu narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije dr. Metoda Mikuža: *Slovanska apostola sv. Ciril in Metod*, 1944. Avtor linoreza je akademski slikar France Mihelič (ARS, AS 1887, Zbirka NOB tisk, sig. 542).

prednejše družbene oblike fevdalnega sveta. Govoril je o Germanih, "tevtonskih prednikih Hitlerja", njihovi samopašnosti in verolomnosti oziroma "izrabljanju blagovesti nove kulture za svoje osvajalske in zaslužjevalske smotre", dušenju stremljenja Slovanov po "luči, po napredku, po samobitnem razvoju v svobodi in neodvisnosti". Germansko pokristjanjevanje Slovanov naj bi bilo v navzkrižju z vsem zgodovinskim smislom pokristjanjevanja poganskih rodov in plemen: "namesto luči je prinašalo temo, namesto prosvetljevanja in razvijanja državotvornosti pri slovanskih ljudstvih – potujčevanje in ugonabljanje prvih zarodkov državotvornosti med Slovani, ki so se znašli pod udarom germanskega meča". Ciril in Metod sta izpolnjevala zgodovinsko napredno poslanstvo, ki je pripadlo krščanstvu v visokem srednjem veku, zato je 5. julij – praznik Cirila in Metoda – hkrati tudi praznik "neuničljive volje slovanskih narodov po napredku, po svobodi in neodvisnosti, je praznik slovanske prosvete in borbene enotnosti slovanskih narodov."¹²

Isti avtor je v Slovenskem poročevalcu, glasilu OF, še izrecno pisal o kulturnem pomenu Ciril-Methodovega dela; s tem ko sta slovanskim ljudstvom ustvarila pisano besedo, sta jih uvedla v krog kulturnih ljudstev tedanje Evrope. Slovanska ljudstva bi bila gluha za novo blagovest, ki sta jo Ciril in Metod oznanjala s pisano besedo, če ta beseda ne bi bila slovanska beseda, zajeta iz slovanskih narečij. V tem naj bi bil tudi velik demokratizem cirilmetodove besede, zakaj takšna, kakršna je bila, je našla pot k preprostim ljudem, ne le na dvorce veljakov in plemenitašev. Slovanstvo je bilo tedaj na veliki prelomnici svoje zgodovine; z odločitvijo za cirilmetodovsko besedo se je odločilo za napredek in nasploh za življenje. In prav ta beseda je slovanstvu pomagala, "da je vzdržalo vse tuje navale, se razvijalo in v XX. stoletju v vsej svoji mogočni rasti stopilo na čelo svobodoljubnega človeštva", med drugo svetovno vojno pa častno poravnava svoj zgodovinski dolg pred Cirilom in Metodom.¹³

V vseh teh zapisih je poleg vseslovanske ideologije prihajala do izraza teza o večnem antagonizmu med nemštvom in slovanstvom. Tovrstni antagonizem je v obdobju druge svetovne vojne včasih preglasil aktualno nasprotje med fašizmom in protifašizmom. Marija Vilfan je v uvodniku Slovenskega poročevalca npr. zapisala: "Slovanstvo zmaguje. Nemški kolos, dedni sovražnik slovanstva, bo kmalu na tleh", slovanskemu svetu pa bo prvič v zgodovini omogočen širok razmah slovanske kulture, ki sta jo soustvarjala Ciril in Metod, "simbola borbe z nemškim nasiljem, krutostjo, zvitostjo in verolom-

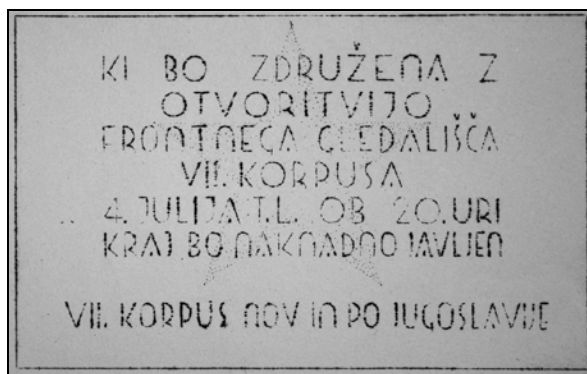
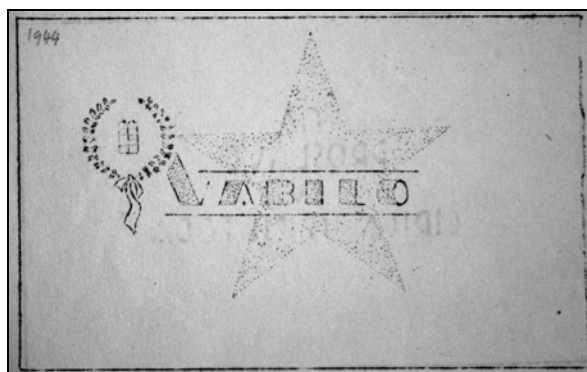
¹¹ ARS, AS 1887, Metod Mikuž: *Slovanska apostola sv. Ciril in Metod*, 1944, sig. 542; Krall, *Partizanske tiskarne na Slovenskem*, str. 180.

¹² ARS, AS 1887, šk. 47, *Ljudska pravica*, 29. 6. 1944, št. 11, Boris Zihel: Veliki praznik južnih Slovanov, str. 1.

¹³ ARS, AS 1887, šk. 72, *Slovenski poročevalec*, 5. 7. 1944, št. 17, Boris Zihel: Pomen cirilmetodovske besede, str. 3.

nostjo". Kot sestavni del pretiravanj se je pojavljala teza o neprekinjenem tisočletnem boju proti germanstvu, ki bo sedaj končno dobojevan v korist slovanstva: "Tisoč let je trajala borba za izpolnitev dediščine Cirila in Metoda, tisoč let smo se Slovani uporno, neumorno rvali z zahrbtnim zločinskim pangermanstvom. Že se svita dan, ko bo zmago-slavno vstala slovanska pravica, prvič v zgodovini oprta na slovansko moč." Konec pa bo tudi zla, ki da je spremljalo slovanske narode od dobe Cirila in Metoda dalje, tj. povezovanje slovanske "reakcije" z nemštvom, ki jo je v 9. stoletju simboliziral Svetopolk, med drugo svetovno vojno pa Nedić, Pavelić, Rupnik, Hacha itn. Njim napoveduje, da bodo "iztrebljeni s svojimi nemškimi gospodarji vred".¹⁴

V razmerah razdeljenega slovenskega naroda in dejstva, da se velik del duhovščine zlasti v Ljubljanski pokrajini ni pridružil OF, naj bi apostolsko delo Cirila in Metoda bilo za vzgled slovenskim duhovnikom. Mikuž je npr. pisal, da je duhovnik "del svojega naroda in kot tak dolžan narodu tudi pokorščino. "Iz naroda nas je namreč Bog vzel in za narod nas je postavil." Boj slovenskega naroda izpod jarma nemškega suženjstva je v skladu z božjo in naravno postavbo, to pravično pot pa sta slovenskim pradedom pokazala že Ciril in Metod.¹⁵ Mikuž, ki se je nasploh močno izpostavljaval v javnosti in utemeljeval svoje duhovniško poslanstvo med partizani, je tudi v zvezi s pisanjem o Cirilu in Metodu doživel neposreden odziv na protirevolucionarni strani, kjer so zapisali, da on gotovo ne more biti dober duhovnik, saj se ni podredil volji svojega škofa, medtem ko sta sveta brata to storila.¹⁶ Razširili pa so tudi poseben letak kot odgovor na pisanje OF v zvezi s praznikom, ki med drugim pravi, da je od smrti svetih bratov minilo že več kot tisoč let, vendar je v Slovincih še vedno živ njun "duh neodjenljive borbe proti vsemu, kar nasprotuje veri naših očetov, ki sta jo v naš narod tako trdno vkoreninila. To je duh neomajne borbe proti vsem tistim, ki hočejo naš narod spremeniti v komunistično sodrigo brezrazredne družbe hlapcev. Za to veliko zapuščino smo Slovenci slovanskima apostoloma večno hvaležni."¹⁷

Vabila na proslavo sv. Cirila in Metoda (ARS, AS 1887, Zbirka NOB tisk – letaki, šk. 91).

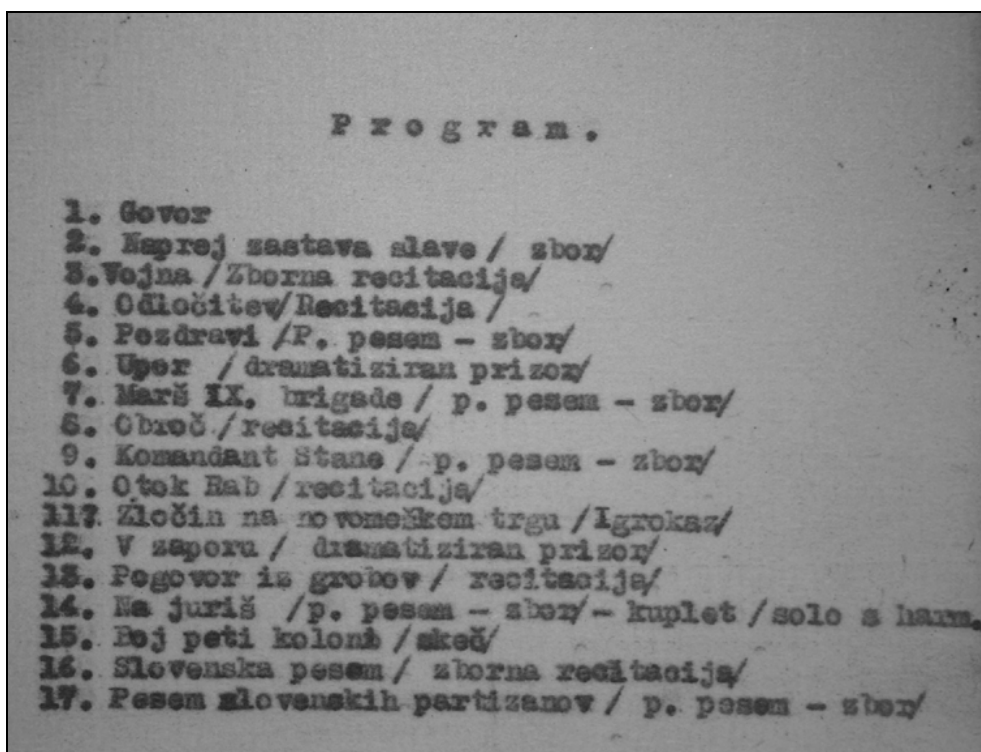
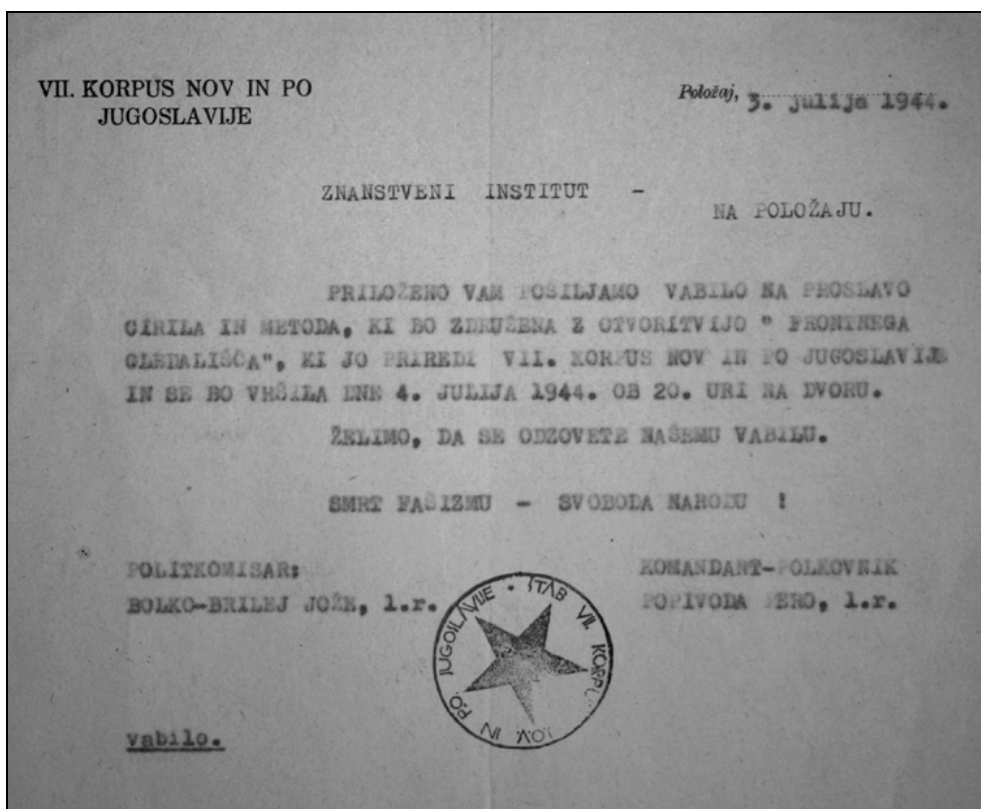
Na t. i. terenu pa so praznik obeleževali skladno s trenutnimi krajevnimi razmerami, ki so se postopoma vse bolj zaostrovale in za odporniško gibanje postajale marsikje vse bolj neugodne. Širša okolica Ljubljane je bila takrat že močno pod domobranskim nadzorom, zato kaže, da kakšnih večjih manifestacij ob tem prazniku niso organizirali. Tudi na vzhodnem Štajerskem jih najbrž niso, saj je bila tamkajšnja odporniška mreža ponekod še prešibka za kakšne večje organizacijske podvige, velika šibka točka v teh predelih pa so bile tudi počasne kurirske zveze, zato najbrž pošte o organiziranju proslave sploh niso prejeli.

¹⁴ ARS, AS 1887, šk. 72, *Slovenski poročevalec*, 5. 7. 1944, št. 17, Marija Vilfan: Slovanska brata in naša borba z nemškimi osvajalci, str. 1.

¹⁵ ARS, AS 1887, šk. 72, *Slovenski poročevalec*, 5. 7. 1944, št. 17, Metod Mikuž: Sv. Ciril in Metod vzornika slovenske duhovščine, str. 2.

¹⁶ ARS, AS 1902, šk. 24/IV, nedatiran letak "V št. 17 z dne 9. julija prinaša Slovenski poročevalec...".

¹⁷ ARS, AS 1902, šk. 24/IV, letak "Slovinci: 5. julij, praznik sv. Cirila in Metoda!"

Dopis štaba VII. korpusa narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije Znanstvenemu inštitutu pri predsedstvu Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta, kateremu je priložen program proslave praznika Cirila in Metoda (ARS, AS 1859, VII. korpus, šk. 44/III).

Drugače je bilo na območjih, ki so jih razmema trdno nadzorovale partizanske enote, denimo v novomeškem okrožju. Tamkajšnji okrožni odbor OF je o proslavi razpravljal na izredni seji 2. julija. Na njej je med drugim sklenil napraviti 5.000 trosilnih lističev, prireditve pa organizirati v Toplicah, Žužemberku in Dobrniču. V Mirni Peči so praznik proslavili že predčasno, in sicer z dvajsetimi kresovi. Omenjene priprave so sovpadale tudi s pripravami na duhovniško konferenco v tem okrožju.¹⁸ O izvedbi proslave so nato iz okrožja poročali, da so organizirali deset prireditev. "Pri vseh teh prireditvah je z veseljem in spontano sodelovalo ljudstvo. Spoznalo je, da je to dan velikega dela in obenem zmagoslavje slovanskih narodov." Na predvečer tega praznika je v okrožju zagorelo okoli petdeset kresov, ob katerih so prepevali partizanske in narodne pesmi. O izvedbi proslave je okrožno vodstvo predhodno izdalo konkretna navodila okrajnim propagandistom. Pri organiziranju teh proslav in tudi drugih akcij pa se je še posebej izkazala mladina.¹⁹ Predhodno je tudi okrožni komite KPS Novo mesto poslal dopis okrajnim komitejem KPS, s katerim jih je obveščal, da so okrajni odbori OF prejeli okrožnico o proslavljanju praznika, iz katere je razvidno, naj se praznik proslavi z vso svečanostjo. Okrožni komite je okrajnim komitejem naročal, naj na predvečer praznika, tj. 4. julija, "zagore po vseh slovenskih vrhovih mogočni kresovi" ob deseti uri zvečer, v vsem ostalem pa se je potrebno ravnati v skladu z okrožnico.²⁰

Posebej slovesno je bilo v Dvoru pri Žužemberku 4. julija, tj. na predvečer praznika; tam so praznovanje Ciril-Metodovega praznika združili z otvoritvijo Frontnega gledališča VII. korpusa narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije (NOV in POJ). Za to priložnost so pripravili posebne lepake in vabila, ki so obveščali, da bo proslava sv. Cirila in Metoda povezana z otvoritvijo Frontnega gledališča VII. korpusa 4. julija ob 20. uri, kraj pa so zaradi konspirativnih potreb in dokaj negotove vojaške situacije sporočili šele zadnji dan. Udeležba je bila množična, poleg partizanskih borcev so bili tudi civilisti iz različnih krajev, na častnem mestu pred odrom pa so sedeli tudi člani glavnega štaba narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije (NOV in POS), zastopniki Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta in centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije ter zavezniških misij pri glavnem štabu. Slednji so s svojo navzočnostjo še dodatno povzdignili

pomen proslave. Navzoče je pozdravil vodja propagandnega odseka 15. divizije Stane Mihelič, ki je tudi spregovoril o delu in življenju bratov Cirila in Metoda. Zatem so gledališčniki med drugim uprizorili Cankarjevega Hlapca Jerneja. Proslava pa je bila združena tudi s tragičnim dogodkom. Ob množični udeležbi seveda ni bilo mogoče zagotoviti absolutne konspiracije; tako je sovražna skupina, ki je verjetno bila namenjena proti kraju dogodka, v sosednji vasi Drašče naletela na speče tankiste in jih pobila z rafali brzostrelk.²¹ Glede omenjene konspiracije velja opomniti še na dnevniški zapis zapisovalke življenja in dogodkov med drugo svetovno v Dolenjskih Toplicah, kjer pravi, da so na Toplicah 4. julija 1944 ujeli goloba pismonošo s sporočilom, pritrjenim na nogici, da so za večer 4. julija Topličani oziroma dejavni člani odporiških organizacij vabljeni na Dvor, kjer je Frontni teater prirejal igro Hlapec Jernej in njegova pravica v čast Ciril-Metodove proslave. Ker je bilo v Dvor predaleč za peščiti, vozil pa niso imeli, se Topličani proslave niso udeležili.²²

Okrajni odbor OF Trebnje je poročal, da so praznik svečano praznovali 5. julija in da so se praznovanja udeležili vsi člani okrajnega odbora OF in prebivalstvo v okolici, kjer so prižgali kres. Okoliško prebivalstvo naj bi zaradi praznovanja tega praznika partizane občudovalo. Praznovanje naj bi jih namreč prepričalo, da partizani niso komunisti. Ob kresu so peli partizanske in druge pesmi ter se pogovarjali o pomenu dela slovanskih apostolov, ki sta, kot so zapisali v preprostem jeziku, "prva Slovanska človeka, ki sta začela ljudi učiti slovensčino in krščanstva. Zato sta ta dva človeka ostala tako dolgo v spominu, ki sta žrtvovala za Slovane svoje življenje, in zaradi tega jih mora vsaki častiti in slaviti, kateri je zaveden Slovan."²³

Praznovali so tudi na Študijski komisiji oziroma Znanstvenem inštitutu pri predsedstvu Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta. Muzikolog dr. Dragotin Cvetko je ob tej priliki spregovoril o življenju in pomenu obeh apostolov, dr. Jelko Ravnihar, notar iz Trebnjega, je pel, Milan Apih je recitiral Krst pri Savici, potem je sledil ples. Zaradi preobilja pijače pa se je vsaj za nekatere proslava končala nič kaj dostojanstveno.²⁴

18 ARS, AS 1712, šk. 707/2, Zapisnik seje okrožnega odbora OF Novo mesto 2. 7. 1944.

19 ARS, AS 1670, šk. 5/II, Poročilo okrožnega odbora OF Novo mesto 14. 7. 1944 izvršnemu odboru OF.

20 ARS, AS 1712, šk. 707/III, Dopis okrožnega komiteja KPS Novo mesto 24. 6. 1944 okrajnim komitejem KPS.

21 Valič, *Frontniki*, str. 150–157; ARS, AS 1643, šk. 54/III, Vabilo štaba VII. korpusa NOV in POJ 3. 7. 1944 odseku za informacije in propagando pri predsedstvu SNOS; AS 1851, šk. 114/III, Poročilo propagandnega odseka štaba VII. korpusa NOV in POJ 8. 7. 1944 oddelku za propagando glavnega štaba NOV in POS.

22 Kersnik, *Topliški dnevnik*, str. 127.

23 ARS, AS 1643, šk. 57/II, Dopis okrajnega odbora OF Trebnje 10. 7. 1944.

24 Šnuderl, *Dnevnik 1941–1945*, 2, str. 256.

Fotografija akademskega slikarja in grafika Božidarja Jakca, ki prikazuje zbiranje partizanov in civilnega prebivalstva na Dvoru pri Žužemberku 4. julija 1944 ob proslavi praznika Cirila in Metoda ter odprto predstavo Frontnega gledališča VII. korpusa narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije (Muzej novejšje zgodovine Slovenije, inventurna št. 419/4).

Tudi okrožni odbor OF za Šaleško dolino je npr. v začetku julija poslal okrajnim odborom navodila o praznovanju dneva slovanskih apostolov, ki sta, kot je navedel v navodilu, širila blagovest v domačem jeziku, ustvarila močan jez proti širjenju nemškega gospostva ter se borila proti germanizatoričnim težnjam tedanje nemške fevdalne duhovščine in nemških grofov. V šaleško-mislinskem okrožju je počastitev sv. Cirila in Metoda, kot je poročal pokrajinski odbor OF, zelo uspela. V Šaleški dolini so na predvečer praznika goreli številni kresovi, nato pa se je zvrstilo več mitingov in sestankov. Ponekod so mladinci kurili kresove z nemškimi obcestnimi napisi.²⁵ O litijskem okrožju je pokrajinski odbor OF za Štajersko poročal, da je za to okrožje značilno posebno razpoloženje ljudstva, ki je prišlo do izraza ob kurjenju kresov za 27. april (ustanovitev OF), za 1. maj ter za praznik Cirila in Metoda. "Pri teh kresovih so sodelovali vsi, staro in mlado. Vse je bilo v ognjih, s hribov je odmevala pesem, vse je bilo praznično razpoloženo kakor za Veliko noč."²⁶

Tudi iz vipavskega okrožja so poročali, da je proslava sv. Cirila in Metoda zajela celotno okrožje, od najbolj oddaljenih gorskih vasic do najnižjih vasi v dolini. V nekaterih krajih so v ta namen izvedli mitinge z govorom in petjem. Po hribih naj bi gorelo več kot osemdeset kresov, proslav pa se je udeleževalo staro in mlado. Ponekod so pionirji prižigali svoje kresove. Na glavni cesti Gorica – Vipava so izvršili tudi napisno in listkovno akcijo, ki je naslednji dan povzročila kar veliko nejevolje nemški koloni. Poročevalec je zaključil, da je razpoloženje ljudstva jasno govorilo o osvobodilnem boju Primorcev in o slovanski tradiciji, ki jo je petindvajsetletno fašistično zatiranje na vsak način hotelo zatreti.²⁷

Praznik slovanskih apostolov je revolucionarna oblast dopuščala obeleževati krajši čas tudi po koncu vojne. Tako je leta 1945 Slovenski poročevalec ponatisnil že omenjeni Ziherlov članek iz prejšnjega leta. Objavil pa je tudi dokaj vprašljivo in kontroveržno razmišljanje pisatelja in duhovnika Frana Saleškega Finžgarja. Le-ta se ob godu slovanskih blagovestnikov, "ki sta nam prinesla vero in pisano besedo in postavila temelje za kulturni razvoj slovanstva", spogleduje z mislijo, "kako bi bilo lepo, ko

²⁵ Ževart, Narodnoosvobodilni boj v Šaleški dolini, str. 500; ARS, AS 1670, šk. 5/II, Poročilo pokrajinskega odbora OF za Štajersko 21. 7. 1944 izvršnemu odboru OF.

²⁶ ARS, AS 1670, šk. 5/II, Poročilo pokrajinskega odbora OF za Štajersko 21. 7. 1944 izvršnemu odboru OF.

²⁷ ARS, AS 1643, šk. 55/II, Poročilo odseka za informacije in propagando okrožnega narodnoosvobodilnega odbora za Vipavsko 27. 7. 1944 odseku za informacije in propagando pri pokrajinskem odboru OF za Slovensko primorje.

bi vsi Slovani imeli en sam pisni jezik za vsa slovanska narečja!" Pravi, da zgodovinski razvoj preteklih stoletij ni bil naklonjen morebitnemu združenju Slovanov in njihovi emancipaciji, da pa je po drugi svetovni vojni "zasijala zarja svobode vsem slovanskim narodom". Meni, da enega jezika za vse Slované ni mogoče več ustvariti, da pa je treba utemeljiti en slovanski jezik kot "medsebojni občevalni, parlamentarni jezik". Prepričan je, da je za takšno poslanstvo "pripraven in sposoben edino le ruski jezik", zato se zavzema za poučevanje tega jezika v vseh osnovnih šolah, v ruščini pa naj bi za vse Slované izhajala tudi pomembna znanstvena dela in drage knjige. Ob tem se je retorično spraševal, ali Slovenci v svoji majhnosti lahko ustvarjajo obsežne leksikone oziroma ali naj jih še naprej kupujejo pri Nemcih?²⁸ Vendar je treba ob navedenem razmišljanju pripomniti, da je Finžgar priznaval slovenskemu jeziku bogastvo izrazne moči.

Že omenjena vseslovanska ideologija oziroma ideja vseslovanskega bratstva pod očitnim ruskim prvenstvom je močno opazna tudi v istočasnem članku izpod peresa Bojana Štiha. V njem so slovanski narodi predstavljeni kot najmočnejši dejavnik v prizadevanjih za napredek, svobodo in demokracijo, kar da je potrdila njihova vloga v odporu proti italijanskemu fašizmu in nemškemu nacizmu med drugo svetovno vojno. Slovanski narodi, predvsem pa ruski narod, naj bi s tem velikim dejanjem postali "središče človečanskega napredka, središče najnaprednejših družbenih teženj, središče vseh življenja polnih kulturnih naporov". Nasproti nekdanji, t. i. reakcionarni ideologiji panslavizma, ki sta jo obeleževala pokroviteljstvo in absolutizem ruskih fevdalcev in knezov, naj bi bila nova vseslovanska vzajemnost porojena zaradi nevarnosti nemškega imperializma, ki je grozila vsem slovanskim narodom. Ta vzajemnost naj bi bila utemeljena na prostovoljnem zblizovanju sorodnih narodov z ruskim narodom, ki je bil edini zmožen dokončno odstraniti stoletno germansko nevarnost. Pomen delovanja Metoda in Cirila pa vidi predvsem v ustvarjanju takratnih temeljev kulturnega in političnega združevanja slovanskih dežel pred navalom nemškega fevdalizma.²⁹

Naslednje leto sta se osrednji glasili spomnili praznika že nekoliko bolj posredno, s člankom ob šestdesetletnici delovanja narodnoobrambnega šolskega društva Družba sv. Cirila in Metoda, ki so mu priznavali sicer velik zgodovinski pomen, ter s spominskim člankom o tradicionalnem praznovanju

praznika Cirila in Metoda v Prvačini, ki ga je leta 1920 grobo razgnala italijanska vojska.³⁰ Leta 1947 je le še Slovenski poročevalec objavil krajši prispevek o pomenu pisane besede in s tem omike, ki sta jo slovanskim narodom posredovala Ciril in Metod. Njun pomen v širjenju krščanstva se ne omenja več. Predvsem pisana beseda naj bi bila slovanskim narodom opora v kljubovanju vsem pritiskom in v prizadevanju, da udejanjijo ideje o svobodi in pravičnosti, ter da so se skladno s tem zoperstavili fašističnim zavojevalcem med drugo svetovno vojno.³¹

Potem je javni spomin na pomen Ciril-Metodovega delovanja, vsaj v dotedanji obliki obeleževanja praznika, "zamrl", kar je bilo povezano s stalno napetimi odnosi med državo in Cerkvijo, poseganjem partijske države na vsa področja družbe in izrivanjem Cerkve iz javnega življenja. Vendar imeni slovanskih apostolov nista bili popolnoma izrinjeni iz javne zavesti, kot življenjski prostor pa jima je bilo odrejeno le ožje cerkveno oziroma versko območje. Če sta slovanska apostola med vojno v percepciji in propagandi partizanskega tabora simbolizirala posredovanje pristnega krščanstva, slovansko kulturo in tisočletni slovanski odpor nemštvu, tj. odpor zunanemu sovražniku, sta se v povojnem revolucionarnem kontekstu kmalu pojavila v funkciji simbola odpora proti glavnemu "reakcionarnemu, izdajalskemu" notranjemu sovražniku. To pa je takrat bila katoliška Cerkev, ki je za partijsko oblast predstavljala "hrbtenico opozicije". Z namenom diferenciacije duhovniških vrst, potem ko je bilo jasno, da Cerkev v celoti ne bo mogoče podrediti, se je partijska država namreč odločila za velik poseg v katoliško Cerkev z ustanovitvijo duhovniškega društva septembra 1949 iz vrst duhovnikov, ki so bili lojalni novi oblasti. Društvo so poimenovali prav po slovanskih apostolih Cirilu in Metodu (Cirilmetodijsko društvo), z njegovo pomočjo pa naj bi si država končno vendarle podredila celotno slovensko Cerkev.³²

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

ARS – Arhiv Republike Slovenije.

AS 1476 – Predsedstvo SNOS, oddelek 1.

AS 1643 – Predsedstvo SNOS, oddelek 2.

AS 1670 – Izvršni odbor OF slovenskega naroda, oddelek 2.

²⁸ *Slovenski poročevalec*, 5. 7. 1945, št. 65, Boris Zihlerl: Pomen cirilmetodovske besede, str. 3; *Slovenski poročevalec*, 5. 7. 1945, št. 65, F. S. Finžgar: Nekaj misli ob godu slovanskih blagovestnikov, str. 3.

²⁹ *Ljudska pravica*, 5. 7. 1945, št. 62, Bojan Štih: Praznik slovanskega bratstva, str. 1.

³⁰ *Slovenski poročevalec*, 5. 7. 1946, št. 154, Šestdeset let družbe sv. Cirila in Metoda, str. 7; *Ljudska pravica*, 4. 7. 1946, št. 153, Ob 26. obletnici Ciril-Metodove proslave, str. 4.

³¹ *Slovenski poročevalec*, 5. 7. 1947, št. 156, Seme je vzkliko in obrodilo, str. 2.

³² O tem več v: Griesser-Pečar, *Cerkev na zatožni klopi* (zlasti str. 105–107, 738–740); Čipić Rehar, *Odnos Mihaela Torša do CMD*, str. 230–238.

- AS 1712 – Okrožje Novo mesto, oddelek 2.
 AS 1851 – Glavni štab NOV in POS, oddelek 2.
 AS 1859 – VII. korpus NOV in POJ, oddelek 2.
 AS 1887 – Zbirka NOB tisk, oddelek 2.
 AS 1902 – Zbirka tiskov nasprotnikov NOB in politične sredine, oddelek 2.

Z U S A M M E N F A S S U N G

Die Slawenapostel Kyrill und Method in der Interpretation der Befreiungsfront während des Zweiten Weltkriegs

Das Definieren des Verhältnisses zum Glauben und zur Kirche als Institution war in den Widerstandsreihen der Befreiungsfront (Osvobodilna fronta – im Weiteren: OF) aufgrund der ideellen und politischen Spaltung der slowenischen Nation in der ganzen Besatzungszeit aktuell. Die von Seiten der OF auf deklarativer Ebene zugesicherte Glaubensfreiheit und die Warnung des antirevolutionären Lagers vor der kommunistischen Bedrohung des Glaubens und der damit verbundenen Werte wurde zu einem bedeutenden Faktor bei der Anwerbung von Personen für oder gegen die OF. Die Zusicherung der Glaubensfreiheit wollte die OF auf prinzipieller Ebene auch im Alltagsleben manifestieren (Begehen von kirchlichen Feiertagen bei den Partisanen, Anwerben von Geistlichen für die OF u. s. w.).

In diesen Zusammenhang gehörte auch das Begehen des Feiertags der Slawenapostel Kyrill und Method im Juli 1944, dessen Inhalt, Form und Zweck die Führung der OF durch besondere Anweisungen vorschrieb, durch welche sie neben einer massenhaften Beteiligung auch richtige politische und andere Akzente zu setzen suchte. Der Feiertag wurde u. a. in Form von Massenveranstaltungen, von traditionellen Sonnenwendfeuern und Gelegenheitsschriften über die Bedeutung des Werkes von Kyrill und Method begangen. Diesbezüglich sei besonders die Broschüre des Referenten für Glaubensfragen beim Hauptstab der slowenischen Partisanenarmee Dr. Metod Mikuž erwähnt. Dieser hob vor allem die kulturelle Bedeutung des Wirkens von Kyrill und Method unter den Slawen hervor, wodurch diese bedeutenden Einfluss auf die kulturelle und politische Entwicklung der Slawen und in diesem Rahmen auch der Slowenen ausgeübt haben sollen. Die religiöse Bedeutung dieses Feiertags wurde in der Regel in den Hintergrund gedrängt. Die beiden Apostel wurden als Symbole der Kultur und des Kampfes gegen den germanischen Druck gefeiert. Ihre Bestrebungen um die slowenische Emanzipation gegen die deutsche Vorherrschaft wurden im historischen Rahmen mit dem Widerstand der Slawen und Slowenen gegen den deutschen Besatzer während des Zweiten Weltkriegs in Verbindung gebracht. Dadurch wurde der antifaschistische Widerstand auf der Tradition von Kyrill und Method begründet, die OF pro-

ČASOPISI

- Slovenec*, 1944.
Slovenski poročevalec, 1945, 1946, 1947.
Ljudska pravica. 1945, 1946.

OBJAVLJENI VIRI

- Kersnik, Slavka: *Topliški dnevnik*. Dolenjske Toplice : Občina; Novo mesto : Dolenjski muzej, 2002.
 Šnuderl, Makso: *Dnevnik 1941–1945. 2, V partizanib*. Maribor : Obzorja, 1994.

LITERATURA

- Čipić Rehar, Marija: Odnos Mihaela Toroša do CMD. *Torošev simpozij v Rimu*. Celje : Mohorjeva družba, 2007, str. 227–238.
 Deželak Barič, Vida: Osvobodilna fronta slovenskega naroda in njen odnos do vere. *Mikužev zbornik* (ur. Zdenko Čepič, Dušan Nečak in Miroslav Stiplovšek). Historia 4. Ljubljana : Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 1999, str. 97–112.
 Griesser-Pečar, Tamara: *Cerkev na zatožni klopi : Sodni procesi, administrativne kazni, posegi "ljudske oblasti" v Sloveniji od 1943 do 1960*. Ljubljana : Družina, 2005.
 Grivec, Franc: *Slovanska apostola sv. Ciril in Metod*. Ljubljana : Apostolstvo sv. Cirila in Metoda, 1927.
 Kovačič, Lojze: Grivčeve raziskave. *Grivčev simpozij v Rimu*. Celje : Mohorjeva družba, 2003, str. 27–37.
 Krall, Jože: *Partizanske tiskarne na Slovenskem : Osrednje tiskarne*. Ljubljana : Partizanska knjiga, 1972.
 Mikuž, Metod: *Pregled zgodovine narodnoosvobodilne borbe v Sloveniji*. IV, Ljubljana : Cankarjeva založba, 1973.
 Snoj, A. Slavko: Žitje Konstantina in žitje Metodija. *Grivčev simpozij v Rimu*. Celje : Mohorjeva družba, 2003, str. 153–163.
 Valič, Aleksander: *Frontniki*. Ljubljana : Borec, 1980.
 Vodušek Starič, Jera: *Prevzem oblasti 1944–1946*. Ljubljana : Cankarjeva založba, 1992.
 Ževart, Milan: *Narodnoosvobodilni boj v Šaleški dolini*. Ljubljana : Partizanska knjiga, 1977.

klamierte sich aber sogar für die einzige echte Erbin aller positiven historischen Traditionen, auch der von Kyrill und Method. Aufgrund der Aktualisierung der historischen Bedeutung von Kyrill und Method kam durch diese Festivität eine ausgeprägte politische Instrumentalisierung des historischen Geschehens aus der Zeit vor beinahe elf Jahrhunderten deutlich zum Ausdruck. Der antifaschistische Widerstand wurde in diesem Kontext als eine Fortsetzung der Botschaft der Slawenapostel dargestellt. Auf der anderen Seite war das Begehen dieser Feier

in der Funktion eines politischen Propaganda-auftritts gegen das antirevolutionäre Lager, wurde dadurch doch allen, insbesondere den Geistlichen, die sich der OF nicht anschlossen oder diese ablehnten, auch eine deutliche Warnung vorgebracht; sie wurden aufgerufen, sich dem "heiligen Heimatkrieg gegen die tausendjährigen Unterdrücker der Slawen" anzuschließen und dem unehrenhaften Verrat ein Ende zu bereiten, den bereits zur Kyrill- und- Method-Zeit Svetopolk symbolisierte.